

Slavko Gordić

AVGUST '24.

Ko bi se nadao da će ikad Zovi Do osvanuti na naslovnim stranama novina! U tom je selu pored Nevesinja iregularni migrant, iz jedne od četiri napuštene kuće, pucao na meštane i policiju uz poklič „Alahu ekber”.

Ivezići u Gajdobri, starinom iz Ozrinića, iz kuće preko puta one u kojoj si odrastao, kolonizovani su ovamo upravo iz Zovog Dola. Osim oca, koji je umeo da pravi gusle od orahovine, niko im u porodici, punoj momčadi, nije znao ili nije hajao za ozriničko poreklo, a pogotovo ne za podatak da su im u rodnom Zovom Dolu nekoliko godina učiteljevali otac i mati Dimitrija Mitrinovića (1887–1953). Uzgred rečeno, majka znamenitog i harizmatičnog ideologa i revolucionara umrla je 1912. upravo u Zovom Dolu. Bila je Novosađanka, iz porodice Dobrin, mada te je svojevremeno istoričar Duško Popov, sekretar Matice srpske, uveravao kako porodice s tim prezimenom u Novom Sadu nikad nije bilo. Kome verovati, *Srpskom biografskom rečniku* ili pomenutom nastavljaju Milisavčeve *Istorije Matice srpske*?

S desne pak strane kuće u kojoj si proveo detinjstvo i dečaštvo živeli su Miskini, doseljeni iz Vrapčića kraj Mostara, u kući koja je sad prazna. Prazna je i Ivezićeve, ako ne računaš jednog svog ispisnika koji tu samuje. Prazna je i kuća s leve strane. Tu su živeli Puhače, kolonizovani iz Lipe pored Bihaća, iz sela koje danas, koliko znaš, nastanjuju inostrani islamski ekstremisti, u svemu nalik junaku s početka ove priče.

Ima seoba, smrti nema? Ili su naše seobe putevi našeg nestajanja?

*

U detinjim zemljopisnim predstavama, kao zametak ličnog mita, naporedo s dalekim Stocem, Nevesinjem i Ljubinjem, svetlucali su i toponimi obližnjih a neviđenih mesta naseljenih Slovacima – delimično, kao u Silbašu, ili većinski, kao u Pivnicama, Selenči i Bačkom Petrovcu.

Docnije, u široj porodici, i dva su se Hercegovca, bliski srodnici tvoje supruge, srećno oženili Slovačinjama. Potom, u vojsci, u istom divizionu, imao si za druga i izvesnog Bohuša iz jednog od pomenutih naselja. A pre i posle vojske upoznao i zavoleo Palja Bohuša, Miroslava Demaka i Vićazoslava Hronjeca. O prvom si, s podjednakom usrdnošću, pisao o njegovoj poeziji i dnevničko-memoarskim svedočanstvima o tamnovanju u Čehoslovačkoj, gde je stradao, nevin, kao nabeđeni antistaljinista, dok su mu u zavičajnoj Jugoslaviji, za ljubav grotesknoj simetriji, na Golom otoku i drugim mučilištima patili istinski i, opet brojniji, nabeđeni staljinisti. Drugopomenutog, Miroslava Demaka, koji sad verovatno živi u Bratislavi, a rodnom je iz Stare Pazove, pamtiš kao vedrog drugara iz negdašnjeg Društva književnika Vojvodine, s neizostavnim prisećanjem na njegovu veselu priču o književničkom gostovanju u Severnoj Koreji, gde je udovoljio uobičajenom nagovoru domaćina da jednom pesmom uzveliča čelnika njihove države i partije. Da li

slučajno, i pomisao na trećepomenutog drugara, Vićazoslava Hronjeca, ima nekakav (geo)-politički beleg. Sreli ste se nedavno u Novom Sadu, ali, znajući ga kao nepopravljivo tihog i sramežljivog, nisi rekao ni reči o onom što ti je uvek na umu pri pomenu njegovog imena. Naime, po svedočenju Mira Vuksanovića, Vićazoslav je bio neretko jedini posetilac čitaonice u Biblioteci Matice srpske u danima Nato-bombardovanja. Sabran i nečujan, čitao je i beleškario, možda i nesvesno pokazujući svoj buntovni nehaj za buku i bes agresora.

Povod ovlašnim gornjim prisećanjima je *Nežnost slovenska*, antologija srpske i slovačke poezije, kojom su nedavno predstavljeni pesnici rođeni posle 1945. godine. Izdavači su Matica srpska i Slovački literarni centar iz Bratislave, dok je naslovna sintagma pozajmljena od znamenitog Jana Kolara. Ovog puta, međutim, više od eventualnih poetičkih srodstava i dodira pažnju ti privlači bliskost dvaju jezika, kao i poneko jezičko iznenađenje, morfološko ili leksičko.

Ako se dobro sećaš, jednom je Ksenija Končarević ustvrdila kako je trista reči istovetno u svim slovenskim jezicima. Čitajući sad u uporednim prevodima dvadeset naših i dvadeset slovačkih pesnika i pesnikinja nagađaš kako je u slučaju naših dvaju jezika leksička podudarnost i veća od pomenute, sveslovenske (makar naše „kao” u njih glasilo *ako*, ptica – *vták*, a kantarion – *ľubovník*).

Zastaješ na samo jednom primeru. Lepa i poznata pesma Saše Radojčića „Moj sin čita” ima na slovačkom istovetan naslov *Môj syn čita*. Ali, kad već pominješ morfološka iznenađenja, navedi i dativ singulara imenice iz naslova: *synovi*. Koliko si naučio od Petra Đorđića i Josipa Hama, u staroslovenskom je samo šest imenica imalo ovakvu deklinaciju. Biće da je, u slovačkom, drevni izuzetak postao pravilo! Otud i ono *Milanovi Rúfusuvi*, kako stoji ispred jedne pesme Igora Valeka, posvećene Milanu Rufusu, klasiku slovačkog modernizma.

*

Nedokučive su čudi ovogodišnje žege. Usevi sprženi i satrveni, ali loboda, štir, sretna i ambrozija na zaparloženim njivama narasli nam do očiju.

U voćnjacima, dvorištima i kraj puteva trave imaju boju izgažene slame. Tek tu i tamo, prionuo za suvo tle, cveta poneki ljubičasti ćopićevski slez i, u nešto većem broju, bela, davičovska zvonca poponca.

Sunce kao da je najmilije kineskim puzavicama, čije graciozne narandžaste cvetove zovu trubicama. Nedeljama, u nekoliko navrata, ne hajući za takozvane toplotne udare, cveta, precvetava i ponovo cveta ovaj floralni nakit nad okvirima bezvodnih bunara, niskim zidovima i krovovima garaža, maskirajući, tako, nepoetično poetičnim.

A s koliko tek usrđa u ovom tropskom letu prijateljuje sa suncem smokva, dolutala u nesklonu joj bačku ravnice. Pokrenuti, valjda, nekim dalmatinsko-hercegovačkim genom, njeni plodovi neumorno i rasipnički sazrevaju i prezrevaju od Petrovdana do Velike Gospojine.

*

Niko i ništa ne unižava čoveka i čovekov svet kao astronomi i astronomija!

Kako se radovati suncu, ako je površinska temperatura Sunca oko 5500 stepeni Celzijusa, a ona u njegovom središtu preko petnaest miliona, ako mu je prečnik sto devet puta veći od prečnika Zemlje, a ima masu (zbog svoje velike gustine) 333.000 puta veću od naše kukavne planete! I, pri svemu, ne znaš da li te to vajni zvezdoznanci teše ili plaše tvrdnjom da je Sunce već prevalilo prvu polovinu svog životnog veka i da će se ugasi ti tek (ili već) za četiri-pet milijardi godina.

Nije li takozvana naučna fantastika puka detinjarija naspram službene nauke? Ovoj drugoj je čak i Sunce samo majušna veličina u nebeskoj aritmetici, po kojoj u kosmičkom besmerju ima bezbroj nebeskih tela neuporedivo većih od Sunca.

A povrh svega, kako si nedavno čitao, moćnim teleskopom je otkrivena do sada najstarija crna rupa ogromnih razmera, milion puta veća od Sunca, nastala pre više od petnaest milijardi godina.

Evo, najposle, i bogohulnog pitanja – nije li možda Tvorčeva tvorevina, uprkos drukčijem slovu i duhu svakog religijskog učenja, tek maleno kneževstvo u kosmičkom beskraju za koji je On nenadležan?

Astronomija te zastrašuje, a poezija rastužuje i kad se divi njenim otkrićima. Jednako si pometen kad Lomonosov s udivljenjem peva o prostranom svetu iza sitnih (*maležih*) zvezda kao i kad naš Rastko Petrović žalobno klikće: „Sunce, jedino tebi što sam žudeo biti ravan, / znati jednu jedinu stvar i njome znati sve.”